

ANNA SUNDELIN

Siirtolaisnaiset kuluttajina 1700-luvun Jamaikalla

Anna Sundelin tarkastelee naisten kulutusta 1700-luvun Jamaikalla. Testamentteja tutkimalla voi selvittää naisten omistamien esineiden käyttötarkoituksia sekä analysoida, millaisen merkityksen he ylipäänsä antoivat omaisuudelleen.

■ Jamaikalla, brittiläisessä siirtomaassa, asuvien siirtolaisnaisten oli tärkeää tehdä testamentti monestakin syystä. Testamenttiansa kautta he huolehtivat alaikäisistä lapsistaan ja muistivat hyviä ystäviään. Testamenteissa mainitut lahjat myös vahvistivat Atlantin yli ulottuvia sukulaissuhteita.

Tässä artikkelissa pohdin naisten kulutusta 1700-luvulla. Artikkelin lähtökohtana toimii aineellinen kulttuuri, käsite jonka juuret ovat antropologiassa mutta jota on viime aikoina hyödynnetty monen muun tieteenalan kentällä. Laajana monitieteisenä käsitteenä aineellinen kulttuuri on osoittautunut hyväksi lähtökohdaksi tutkittaessa kulutusta historiallisesta näkökulmasta. Tätä lähestymistapaa käytettäessä keskeisiksi kysymyksiksi nousevat esineiden merkitys, järjestely ja käyttötarkoitus.¹

Tarkastelujaksokseni olen valinnut 1700-luvun. Keskityn niin sanottujen vapaiden naisten kulutukseen, en siis orjien, jotka muodostivat merkittävän osan Jamaikan väestöstä. Kulutuksen voi havaita lisääntyneen Englannissa ja siihen kuuluvissa siirtomaissa jo 1600-luvun lopulla.²

Tuolloin Englanti vahvisti asemaansa maailmanosien välillä mahdollistivat mitä eksoottisimpien tuontitavaroiden saapumisen Eurooppaan. Kasvavan kaupan myötä muun muassa sokeri, tee, kahvi, posliini sekä silkki- ja puuvillakankaat levisivät Euroopan markkinoilla, joskus jopa hämmästyttävän nopeasti. Aluksi nämä tuontitavarat olivat

vain vähemmistön saavutettavissa, ja ne luokiteltiin ylellisyydeksi, koska ne eivät olleet tarpeellisia ihmisten hengissä selviämisen kannalta.³ Lisääntyneen saatavuuden ja sitä seuranneen hintojen halpenemisen takia uudet kulutustavarat levisivät ajan kuluessa yhä laajempiin yhteiskuntapiireihin. Esimerkiksi teen juonti yleistyi nopeasti 1700-luvun kuluessa myös englantilaisten työläisten keskuudessa.⁴

Säästämisestä ja kuluttamisesta

1700-luvun protestanttisessa kulttuurissa säästämistä pidettiin hyveenä. Kulutuksen ja säästämisen vastakkainasettelun voi englannin kielessä havaita jo 1500-luvulla, jolloin *consumption*-sana tuli ensimmäistä kertaa käyttöön. Kuluttamisen lisäksi tämä sana tarkoittaa englanniksi myös sairautta, seikka josta varhaismodernin ajan lisääntyneeseen kulutukseen kielteisesti suhtautuneet ajattelijat mielellään huomauttivat.⁵

1. John Styles & Amanda Vickery (2006) 'Introduction' teoksessa John Styles & Amanda Vickery (toim.) *Gender, Taste and Material Culture in Britain and North America 1700–1830*, Studies in British Art 17, New Haven: Yale University Press, 21–22; Marcia Pointon (1997) *Strategies for Showing: Women, Possession and Representation in English Visual Culture 1665–1800*, Gloucestershire: Clarendon Press, 43; Mary Douglas & Baron Isherwood, (1979, 1996), *the World of Goods. Towards an Anthropology of Consumption*, London: Routledge, 38.

2. Katso esimerkiksi: Jan de Vries (1993) 'Between Purchasing Power and the World of Goods: Understanding the Household Economy in Early Modern Europe' teoksessa John Brewer & Roy Porter (toim.), *Consumption and the World of Goods*, London: Routledge, 85–132; John Styles (1993) 'Manufacturing, Consumption and Design in Eighteenth-Century England' teoksessa John Brewer & Roy Porter (toim.), *Consumption and the World of Goods*, London: Routledge, 527–554; Jonathan White (2006) 'A world of Goods? The 'Consumption Turn' and Eighteenth-Century British History', *Cultural and Social History* 3, 93–104.

3. Ero ylellisyyden ja tarpeellisuuden välillä tehdään useimmiten tulojoustavuuden mukaan. Elintarvikkeita ostetaan yhtä suuressa määrin hinnasta tai tuloista välittämättä; ne ovat siis tyypillisiä tarpeellisuuksia. Ylellisyydeksi lasketaan sellaiset tuotteet joiden kulutus nopeasti vähentyy jos tulot laskevat.

4. Maxine Berg (2004) 'In Pursuit of Luxury: Global History and British Consumer Goods in the Eighteenth Century', *Past & Present* 182, 86, 92–94.

5. Sverker Sörlin (2004) *Världens ordning. Europas idéhistoria 1492–1918*, Stockholm: Natur och Kultur, 399.

Kulutusta voi määritellä hyvin laajasti tai suppeasti, riippuen asetetusta tutkimuskysymyksestä. Laajan määritelmän mukaan kulutuksena voi nähdä kaiken sellaisen mielekkään toiminnan, joka muodostaa hyödykkeen tai tavaran käytön.⁶

Varhaismodernin aikakauden kulutusta on viimeisten vuosikymmenten aikana tutkittu monesta eri näkökulmasta. Kiinnostusta ovat herättäneet muun muassa kulutukseen liittyvät strategiat, ihmisten ja tavaroiden väliset suhteet sekä kulutus ja kansalaisuus. Samalla tutkimuksen painopiste on siirtynyt tuotannosta kulutukseen ja kuluttajaan. On havaittu, että kulutus ja kuluttajien rahankäyttö ovat monimutkaisia ilmiöitä. Uudet kysymyksenasettelut ovat johtaneet uusien lähdeaineistojen käyttöön. Päiväkirjojen, kirjeiden ja perunkirjoitusten ohella testamentit ovat hyvä esimerkki henkilökohtaista laatua olevista lähteistä, joita nykyään käytetään kulutushistoriallisissa tutkimuksissa.

Kulutusta käsittelevässä historian tutkimuksessa naisten rooli on usein jäänyt taka-alalle. On oletettu, että koska naisilla ei ollut omaa rahaa, he eivät myöskään kuluttaneet. Toisaalta kulutus on nähty ennen kaikkea naisia kiinnostavana toimintana heidän turhamaisuutensa takia.⁷ Englantia koskevat tutkimukset ovat osoittaneet, että naisilla oli monimuotoisia rooleja kuluttajina. He olivat tietoisia muodista, ja heillä oli tavaroita yhtä paljon tai jopa enemmän kuin miehillä. On esitetty, että naiset antoivat tavaroilleen korkean arvon, koska heillä oli muuten rajoitetut keinot toteuttaa itseään, luoda sosiaalisia suhteita ja jättää muistoja jälkeensä.

Naisten suhdetta tavaroihin säätelivät muutkin seikat. Naisilla oli keskeinen tehtävä esitellä perheensä varallisuutta ympäröivälle maailmalle ja antaa siten perheestään hienostunut vaikutelma. Lisääntyneen kulutuksen kautta naiset saivat myös enemmän valtaa perheissä.⁸ Tyypillinen esimerkki on teen valmistus ja juonti, joiden ympärille kehittyi monta käytäntöä, joissa perheen naisilla oli keskeinen rooli. Naisista tuli 1700-luvulla suuria posliinin kuluttajia, minkä seurauksena muun muassa posliinia

valmistavasta englantilaisesta Wedgewoodin yrityksestä tuli maailmankuulu.⁹

Tavaroiden lisääntynyt tarjonta markkinoilla antoi myös vapautta. Maksukykyiselle oli olemassa monia mahdollisuuksia toteuttaa itseään ostotensa kautta. Helpoin tapa osoittaa elävänsä hienostuneesti ja uusia normeja seuraten oli tehdä se aineellisen kulttuurin ja kulutuksen kautta.¹⁰ Perinteisten arvojen heikentyessä ihmiset eivät olleet yhtä lailla johdettavissa kuin aikaisemmin. Työläisnainen saattoi pukeutua kuten hienoisimmat rouvat ja juoda vapaa-ajallaan samoja juomia kuin he. Muodilla oli keskeinen tehtävä tässä muutoksessa. Aikaisemmin muoti oli lähinnä kiinnostanut aristokratiaa, mutta 1700-luvulla myös muut osallistuivat sen seuraamiseen, toki kukkaronsa mukaan. Muodin vaihtelun huomioon ottaminen vaatteissa, huonekaluissa samoin kuin ruoka ja pöytätavat olivat tärkeitä hienostuneisuutta osoitettaessa. Muodin avulla hyvän maun ja hyvät käytöstavat omaavat henkilöt saattoivat saada statuksen, jota heillä ei muuten ehkä olisi ollut.¹¹

Hienostuneisuuden osoittaminen oli tärkeää sekä Englannissa että sen siirtomaissa. Siirtomaissa eliittiin kuuluvat kehittivät

6. Woodruff D. Smith (2002) *Consumption and the Making of Respectability 1600–1800*, London: Routledge, 16; Ulrich Wyrwa (1997) 'Consumption, Konsum, Konsumgesellschaft. Ein Beitrag zur Begriffsgeschichte' teoksessa Hannes Siegrist, Hartmut Kaelble, Jürgen Kocka (toim.) *Europäische Konsumgeschichte. Zur Gesellschafts- und Kulturgeschichte des Konsums*, Frankfurt: Campus Verlag, 747–792.

7. Thorstein Bunde Veblen (1899, 1986) *Den arbetsfria klassen*, Göteborg: Vinga Press.

8. Amanda Vickery (1998) *The Gentleman's Daughter. Women's Lives in Georgian England*, New Haven: Yale University Press, 166–167; Rafaella Sarti (2002) *Europe at Home. Family and Material Culture 1500–1800*, New Haven: Yale University Press 214–216; Robert B. Shoemaker (1998) *Gender in English Society 1650–1850. The Emergence of Separate Spheres?*, London: Longman, 273, 275–277.

9. Maxine Berg (2003), 'Asian Luxuries in the Making of the European Consumer Revolution' teoksessa Maxine Berg & Elizabeth Eger (toim.) *Luxury in the Eighteenth Century. Debates, Desires and Delectable Goods*, New York: Palgrave Macmillan, 245.

10. Vickery (1998), 197–202; Sörlin (2004), 398–401.

11. T.H. Breen & Timothy Hall (1998) 'Structuring Provincial Imagination: The Rhetoric and experience of Social Change in Eighteenth-Century New England', *The American Historical Review* 103, 1431.

uuden yhteiskuntajärjestelmän, jossa pieni siirtolaisten vähemmistö rakensi kauniita koteja, sisusti ne hienoilla huonekaluilla ja pukeutui kalliisiin muodikkaisiin vaatteisiin. Lehdet, kuvat ja muut painotuotteet toivat Lontoosta tietoa ostosmahdollisuuksista siirtomaiden satamakaupunkeihin. Voidakseen toteuttaa kulutusunelmiaan siirtomaiden asukkaat olivat riippuvaisia Atlantin yli ulottuvasta laajasta kauppiaiden verkostosta. Kauppiaat välittivät siirtomaihin yhä vilkkaammin uusia tavaroita. Tällä tavoin siirtolaisille kehittyi aineellinen kulttuuri, joka yhdisti heidät samanmielisiin mutta piti heidät erossa niistä, joilla ei ollut rahaa tai kiinnostusta muodikkaiden ostosten tekemiseen.¹²

1700-luvulla, kulutustapojen muuttuessa myös kulttuuri muuttui kaupallisemmaksi. Hovin sijasta kaupungeista tuli keskipisteitä: kahvitalot, keskusteluryhmät, konserttitalit ja teatterit nousivat kulutuksen uusiksi näyttämöiksi. Kulttuurista tuli kulutustavara, jota pystyi ostamaan ja myymään. Samalla raha alkoi ratkaista etuoikeuksien sijasta ihmisten mahdollisuuksia päästä nauttimaan kulttuurista, esimerkiksi teatterista ja kirjallisuudesta.¹³ 1700-luvun kulutusta tutkittaessa on muistettava, että kuluttaminen ei ollut vain rikkaiden etuoikeus. Monet joutuivat tekemisiin uusien kulutustavaroiden kanssa myös ilman omaa tahtoaan. Näin kävi esimerkiksi työläisille, jotka vuokrasivat valmiiksi sisustettuja huoneita asunoihseen. Heillä oli vain vähän sananvaltaa esimerkiksi huoneidensa sisustuksen tai käytettävien astioiden suhteen. Tästä syystä kulutusta tutkittaessa on ostoston lisäksi otettava huomioon mitä tavaroita ihmisillä oli hallussaan ja selvitettävä miten nämä tavarat tulivat heidän käsiinsä.¹⁴

Jamaika ja sen asukkaat

Jamaika tuli englantilaisten haltuun vuonna 1655 näiden kaapattua saaren espanjalaisilta. Siitä huolimatta, että siirtomaa sijaitsi kaukana Lontoosta, yhteydet olivat verrattain tiiviit. Atlantilla, 1700-luvun valtatiellä, kuljetettiin tavaroita, ihmisiä ja ideoita suhteellisen nopeasti siirtomaista kotimaahan ja päinvastoin. Matka Jamaikalta Englantiin

kesti 60–70 päivää. Muuttoliike oli tärkeä osa kaupallista kulttuuria, joka vallitsi Atlantin molemmin puolin 1700-luvulla. Tiheiden yhteyksien seurauksena kulutuksen arvot ja syyt olivat samat sekä Lontoossa että Jamaikalla.¹⁵

1700-luvulla Länsi-Intian saaret nähtiin englantilaisten keskuudessa seikkailullisena ja taloudellisena mahdollisuutena mutta myös hyvin julmana paikkana orjatyövoiman vuoksi. Suurin osa Jamaikan vapaista asukkaista mielsi itsensä lähinnä englantilaisiksi, jotka vain sattumoisin asuivat kauempana kotimaastaan, ja he ylläpitivät suhteitaan Atlantin yli monin eri tavoin. Varakaimmat lähettivät lapsensa Englantiin koulunkäyntiä varten, ja monet ihmiset matkustivat sujuvasti Atlantin yli useammankin kerran.¹⁶ Lontoossa Jamaikalle muuttaneista siirtolaisista kerrottiin erilaisia tarinoita. Heidä haukuttiin pyrkyreiksi ja juopoiksi, heidän oletettiin olevan vankikarkureita ja prostituoituja ja heidän koulutuksensa katsottiin olevan heikonpuoleinen. Palatessaan takaisin Lontooseen ja rikastuttuaan siirtomaissa moni siirtolainen sai kuulla menevänä liiallisuuksiin kulutuksessaan.¹⁷

Jamaikalla oli 1700-luvun keskivaiheilla 142 000 asukasta, joista suurin osa, noin 90 prosenttia, oli orjia.¹⁸ Saaren vapaan väes-

12. Brewer (1997) 100–101; Mair (2006) 127.

13. Neil McKendrick, John Brewer, J.H. Plumb (1982) *The Birth of a Consumer Society: The Commercialization of Eighteenth-Century England*, Bloomington: Indiana University Press, 1–2; John Brewer (1997) *The Pleasures of the Imagination. English Culture in the Eighteenth Century*, Chicago: The University of Chicago Press, 3, 98.

14. John Styles (2007) *The Dress of the People. Everyday Fashion in Eighteenth-Century England*, New Haven: Yale University Press, 322.

15. B.W. Higman (2005) *Plantation Jamaica 1750–1850. Capital and Control in a Colonial Economy*, Jamaica: University of the West Indies Press, 128; Kathleen Wilson (2003) *The Island Race. Englishness, Empire and Gender in the Eighteenth Century*, London: Routledge, 162.

16. Trevor Burnard (1991) 'Inheritance and Independence. Women's Status in Early Colonial Jamaica', *The William and Mary Quarterly* 48, 96; Higman (2005) 18.

17. Michael J. Rozbicki (1997) 'the curse of provincialism: negative perceptions of colonial American plantation gentry' *Journal of Southern History* 63; Marshall (2005) 38–39.

18. Higman (2005) 2.

tön keskuudessa selvin elintasoraja kulki maaseudulla talonpoikien ja suurten plantaasinomistajien välillä. Köyhillä maanviljelijöillä ei ollut mahdollisuutta tuhlatu rahaa eksoottisista puulajeista valmistettuihin huonekaluihin tai pukeutua tuotuihin silkikikankaisiin. Myös plantaasinomistajien välillä oli eroja. Vain harvat elivät yleisesti, mutta enemmistö vapaasta väestöstä vietti mukavaa elämää.¹⁹ Länsi-Intian siirtomaat vetivät puoleensa ihmisiä eri yhteiskuntaryhmistä, ja monet lähtivät matkaan paremman elämän ja nopean rikastumisen toivossa.²⁰ Jamaikalla oli kova tarve työmiehistä, jotka työllään yhä vaurastuttaisivat kotimaataan. Tästä syystä siirtomaihin houkuteltiin lehti-ilmoituksillakin eri alojen työmiehiä, kuten kirvesmiehiä, seppiä ja muurareita.²¹ Niille, jotka kestivät kuumuutta ja olivat valmiita tekemään raskasta työtä, oli tarjolla hyvät mahdollisuudet rikastua. Kuumuuden ja vaaralliseksi koetun ympäristön takia todella rikkaita ihmisiä saarilla ei kuitenkaan juuri näkynyt. He valitsivat turvallisemman ja mukavamman elämäntavan ja jättivät sokeriplantaasinsa hoidon tilanhoitajalleen.²²

Siitä huolimatta, että Englannissa suhtauduttiin vähän halveksien siirtomaiden vapaisiin asukkaisiin, Jamaikalla elettiin monella tapaa kuten emämaassa. 1700-luvun kuluessa saaren kaupungit kasvoivat ja tulivat yhä tärkeämmiksi. 1700-luvun keskivaiheilla laaditun selvityksen mukaan Jamaikan suurin kaupunki, Kingston, oli kaupunkina kaunis ja mukava, sen leveitä katuja reunusti noin 1 000 taloa. Kingston toimi myös saaren kaupan keskuksena. Vuonna 1790 kaupungissa oli arviolta 25 000 asukasta; näistä neljäsosa valkoisia. Tämä ei kuitenkaan vetänyt vertoja Spanish Townille, saaren pääkaupungille. Siitä huolimatta, että Spanish Town oli kooltaan pienempi, tärkeät laitokset kuten tuomioistuini ja edustajakokous olivat siellä. Tämä veti kaupunkiin varakkaita ihmisiä, joiden hevosvaunut värjittivät katukuvaa ja tekivät kaupungista vilkkaan. Samassa selvityksessä todetaan kaupankäynnin tuovan Jamaikalla niin suurta vaurautta, että saarelle muuttavat voivat rikastua hetkessä.²³

Lokakuusta joulukuuhun, Jamaikan edus-

tajakokouksen ollessa koolla, saaren kulttuurielämä oli vilkasta. Jamaikalla oli 1700-luvun lopussa useita teattereita ja kirjastoja. Näiden lisäksi vapaan väestön huveihin kuuluivat muun muassa hienot päivälliset, joissa ihmiset viihtyivät pelaten ja tanssien.²⁴ Tutkimukset ovat osoittaneet, että Jamaikan vapaan väestön keskuudessa kulutustavaroitten kysyntä kasvoi 1700-luvulla, aivan kuten Euroopassa sekä muissa siirtomaissa. Vaikuttaa jopa siltä, että kiinnostus kiinalaista posliinia kohtaan oli jo 1600-luvun lopulla Jamaikalla suurempi kuin emämaassa tai sen pohjoisamerikkalaisissa siirtomaissa. Jamaikalla kuten Englannissakin lehdet täyttyivät 1700-luvulla uusien tuotteiden mainostavista ilmoituksista. Muun muassa kankaat, huonekalut, kirjat, lääkkeet, elintarvikkeet kävivät hyvin kaupaksi. Erään hienojen huonekalujen valmistavan englantilaisen yrityksen kirjanpitoa tutkittaessa voi havaita, että huonekaluja kuljetettiin saarelle useita lasteja 1700-luvun toisella puoliskolla. Kaiken kaikkiaan yli kolmasosa englantilaisten Atlantin yli menevästä kaupasta päätyi Länsi-Intian saarille. Suurin osa näistä tavaralasteista koostui vapaan väestön kulutettavaksi tarkoitetuista ylellisyystuotteista eli kirjoista, koruista, pitseistä, kankaista, tinaesineistä, posliinista, huonekaluista ja hevosvaunuista.²⁵

19. Richard S. Dunn (1973), *Sugar and Slaves. The Rise of the Planter Class in the English West Indies 1624–1713*, London: The University of North Carolina Press, 268; Styles & Vickery (2006) 5–6.

20. Dunn (1973) 150.

21. P. J. Marshall (2005) *The Making and Unmaking of Empires. Britain, India and America c. 1750–1783* Oxford: Oxford University Press, 26.

22. Douglas Hamilton (2005) *Scotland, the Caribbean and the Atlantic World 1750–1850*, Manchester: Manchester University Press, 40–41.

23. David Watts (1990) *The West Indies. Patterns of Development, Culture and Environmental Change since 1492*, Cambridge Studies in Historical Geography No. 8, Cambridge: Cambridge University Press, 378; William Burke (1758) *An Account of the European Settlements in America II*, London, 81–82.

24. Hamilton (2005) 41; Dunn (1973) 279–280, 307.

25. Dunn (1973) 268; Styles & Vickery (2006) 5–6; Mair (2006) 110; Maxine Berg (2005) *Luxury and Pleasure in Eighteenth-Century Britain*, Oxford: Oxford University Press, 283–286.

Jamaikalle muuttaneilla siirtolaisilla oli maantieteellisesti hyvin laajat ystävyys- ja sukulaisverkostot. Kulutushistoriallisesta näkökulmasta on merkittävää, että siirtomaiden asukkaat olivat riippuvaisia sukulaistensa avusta. Kirjeiden välityksellä he saivat tietoa muodista ja saattoivat pyytää sukulaisiaan ostamaan ja lähettämään tarpeellisiksi katsomiaan tavaroita. Tämä ei ainoastaan koskenut ylellisiä tuotteita vaan myös välttämättömyyksiä kuten ruokaa ja vaatteita. Tämä välikäden kautta tapahtuva kulutus toi mukanaan aivan uusia ongelmia. Ilman kuvia tai tarkkoja kuvauksia oli hankala tehdä ostoksia. Koskaan ei voinut olla varma esimerkiksi kankaan tai tapetin väristä tai kuvioinnista, jos sitä ei ollut omin silmin nähnyt. Tällä tapaa ostoksia tehdessään siirtomaiden asukkaat joutuivat luottamaan toisten ihmisten makuun.²⁶

Naiset testamenttien tekijöinä

Monet seikat ovat vaikuttaneet siihen, onko noin vuosien 1500 ja 1800 välillä laadittu testamentti säilynyt meidän päiviimme asti. Testamentin tekijän sukupuoli, ikä, yhteiskunnallinen asema sekä asuinpaikka ovat näistä tärkeimpiä. Testamentin laatiminen oli tavallisempaa rikkaiden keskuudessa. Englannissa varhaismodernilta ajalta on säästynyt noin kaksi miljoonaa testamenttia; näistä noin 80 prosenttia on miesten tekemiä. Osasta säästyneistä testamentteista on helppo saada digitaalinen jäljennös The National Archivesin DocumentsOnline -koelmasta.²⁷ Vuoteen 1852 asti, jolloin lakia muutettiin, kirkolliset tuomioistuimet hyväksyivät testamentit. Lontoossa toimiva The Prerogative Court of Canterbury oli näistä tuomioistuimista suurin ja vaikutusvaltaisin. Testamentin vahvistamisen jälkeen tuomioistuimen virkailijat tekivät siitä jäljennöksen arkistoon. Tätä kautta on säilynyt myös osa brittiläisissä siirtomaissa asuvien siirtolaisten testeistä.²⁸

Useimmiten varhaismodernin ajan englantilaiset testamentit alkoivat testamentin tekijän nimellä, ammatilla tai yhteiskunnallisella asemalla sekä asuinpaikalla. Tämän jälkeen seurasi selvitys testamentin laatijan terveydestä, usein niin että kerrottiin ruu-

miin heikkoudesta, mutta sielun ja mielen vahvuudesta. Elämän epävarmuutta painotettiin usein. 1600-luvun loppuun asti testamentissa seurasi tämän jälkeen usein osa, jossa testamentin tekijät ensimmäisenä tekonaan lahjoittivat sielunsa Vapahtajalleen pelastumisen toivossa. 1700-luvun mittaan tästä lauseesta luovuttiin yhä useammin. Sen sijaan testamentin tekijä siirtyi suoraan osaan, jossa omaisuus jaettiin erinäisten lahjojen muodossa. Tämä osa oli hyvin vaihteleva. Varakkailta oli tietysti enemmän lahjoitettavaa ja täten pidempi testamentti. Myös yksityiskohtien mainitseminen vaihteli suuresti; jotkut kuvailivat omaisuuttaan hyvinkin pikkutarkasti, toiset taas yleisemmin.²⁹

Suurin osa Jamaikalla asuvien eurooppalaisten pääomasta tuli orjista ja heidän työstään. Tästä syystä monessa testamentissa mainitaan orjia. Orjilla oli suuri merkitys ennen kaikkea naisten rahavaroja ajatellen; tutkimusten mukaan naiset omistivat useammin orjia kuin maata. Suurin syy tähän oli esikoisoikeus, jonka mukaan vanhin poika peri maan.³⁰ En kuitenkaan käsittele artikkelissani orjia vaan keskityn naisten testeissä mainittuihin esineisiin.

26. Smith (2002), 81; Amanda Vickery (2006) '“Neat and Not Too Showy”: Words and Wallpaper in Regency England' teoksessa John Styles & Amanda Vickery (toim.) *Gender, Taste and Material Culture In Britain and North America 1700–1830*, Studies in British Art 17, New Haven: Yale University Press, 201–222; Ann Smart Martin 'Ribbons of Desire: Gendered Stories in the World of Goods' teoksessa John Styles & Amanda Vickery (toim.) *Gender, Taste and Material Culture In Britain and North America 1700–1830*, Studies in British Art 17, New Haven: Yale University Press, 179–200.

27. Arkiston kotisivujen osoite on <http://www.nationalarchives.gov.uk/>

28. Jeff Cox & Nancy Cox (2004) 'Probate 1500–1800, a System in Transition', teoksessa Tom Arkell, Nesta Evans & Nigel Goose (toim.) *When Death Do Us Part. Understanding and Interpreting the Probate Records of Early Modern England*, Oxford: Leopard's Head Press, 15.

29. Nigel Goose & Nesta Evans (2002) 'Wills as an Historical Source', teoksessa Tom Arkell, Nesta Evans & Nigel Goose (toim.) *When Death Do Us Part. Understanding and Interpreting the Probate Records of Early Modern England*, 48.

30. Lucille Mathurn Mair (2006) *A Historical Study of Women in Jamaica 1655–1844*, Jamaica: University of the West Indies Press, 131.

Naisten kulutuksen tarkastelua hankaloittaa se, että naiset ovat jättäneet vähemmän jälkiä itsestään kirjoitettujen lähteiden muodossa kuin miehet. Päiväkirjoja, muistelmia, testamentteja ja kirjeitä tutkimalla on kuitenkin mahdollista selvittää naisten elämää. On huomioitava, että tätä materiaalia tutkittaessa naiset, jotka eivät olleet kirjoitustaitoisia, jäivät pimentoon. Yleisesti katsottuna naisten laatimista testamenteista suurin osa kuuluu leskille tai naimattomille naisille. Englantilaisen naisen mennessä naimisiin hänen aviomiehensä sai oikeuden hänen omaisuuteensa ja velkoihinsa. Toisin sanoen naimisissa olevalla naisella ei lain mukaan ollut omaisuutta eikä näin ollen tarvetta laatia testamenttia.³¹

Muually Euroopassa ja Pohjoismaissa aviomiehellä oli ainoastaan oikeus hoitaa vaimonsa omaisuutta. Englannin osalta käytäntöön tuli muutos vasta vuonna 1882 Married Women's Property Actin astuessa voimaan.³² Vaikka miesten tekemiä testamentteja on olemassa määrällisesti enemmän, naiset olivat brittiläisen historioitsijan Amy Louise Ericksonin mukaan varhaismodernina aikana suhteellisesti katsottuna innokkaampia tekemään testamentteja kuin miehet. Köyhyydestään tai vähäisestä omaisuudesta huolimatta he kokivat testamentin tekemisen tärkeänä. Testamenttiansa kautta naiset huolehtivat alaikäisistä lapsistaan, sekä kiittivät ja muistivat ystäviään monenlaisilla henkilökohtaisilla muistoesineillä.³³ Tästä näkökulmasta katsottuna voi ymmärtää, miksi esimerkiksi Jamaikan pohjoisrannikolla St Annen seurakuntaan kuuluva leski Mary Maund koki testamentin tarpeelliseksi vuonna 1779, vaikka se pituudeltaan jäi vain muutaman rivin mittaiseksi.³⁴

Jamaikalainen leski Elizabeth Anna Maria Johnston taas oli todennäköisesti musikaalinen, koska hän vuonna 1791 tekemässään testamentissa lahjoitti cembalon sekä musiikkiin liittyviä kirjoja tyttärelleen Jane Helenille.³⁵ Cembalo sekä musiikkia käsittelevät kirjat voidaan tulkita merkiksi hienostuneisuudesta. Oli olemassa myös halpoja soittimia, kuten jousisoittimet ja puhallinsoittimet, mutta pianoista ja cembaloista sai maksaa runsaasti 1700-luvulla. Ne oli tar-

koitettu yksityisiin salonkeihin tai julkisiin tapahtumiin, kuten tanssiaisiiin ja konsertteihin.³⁶ Valitettavasti Elizabeth Johnstonin testamentissa mainittuja kirjoja ei ole eritelty sen kummemmin. Siitä huolimatta ne ovat kiinnostavia esineitä kulutusta tutkittaessa. Koska testamentissa mainitaan myös pojalle testamentattuja kirjoja, lesken kirjahyllystä on ilmeisesti löytynyt Raamatun lisäksi muitakin kirjoja. On vaikea sanoa, mitkä kirjat kuuluivat lukijoiden käsissä 1700-luvulla, mutta tutkimusten perusteella uskonto, teologia sekä runous vaikuttavat olleen ylivoimaisesti eniten julkaistuja lajeja. Cembalon tapaan kirjat nähtiin 1700-luvulla hienostuneisuuden ja kulttuurin merkinä.³⁷

Leski Prudence Mooren testamentti astui voimaan vuonna 1773, kuusi vuotta sen kirjoittamisen jälkeen.³⁸ Prudence Moore ha-

31. Amy Louise Erickson (2007) 'Possession – and the one-tenth of the law: assessing women's ownership and economic roles in early modern England', *Women's History Review* 16, 369–385; Carmel Biggs (2007) 'Women, Kinship, and inheritance: Northamptonshire 1543–1709', *Journal of Family History* 32, 107–132; Leonore Davidoff & Catherine Hall (2002) *Family Fortunes. Men and Women of the English Middle Class 1780–1850*, London: Routledge, xxviii.

32. Maxine Berg (1996) 'Women's Consumption and the Industrial Classes of Eighteenth-Century England', *Journal of Social History* 30, 415–434.

33. Amy Louise Erickson (1993) *Women & Property in Early Modern England*, London: Routledge, 209.

34. [– – –] I do give an bequath unto my loving Niece Miss Sarah Maund Spinster Daughter of Joseph Maund Hatter and Margaret Maund his late wife of Haverford West Pembrokeshire South Wales all my Real and personal Estates, wearing apparel & also all Debts Deeds and Demands that are and may be owing me to this Period [– – –]. Will of Mary Maund, The National Archives, Kew, England, PROB 11/11134.

35. Will of Elizabeth Anna Maria Johnston, the National Archives, Kew, England, PROB 11/1202.

36. Brewer (1997) 535.

37. Brewer (1997) 190.

38. [– – –] Item I give and bequeth all my household Linnen my China and Earthenware unto Mrs Mary Wodham Wife of said William Wodham if she shall happen to survive me otherwise to Mrs Eleanor Alpress Wife of Samuel Alpress Esq. Item I give and bequeth unto Miss Susanna Jane Moore, Daughter of Sir Harry Moore Esq and Lady Cathrine his wife the best of my wearing Linnen and the rest of my wearing apparel I give and bequeth between said Mrs Alpress, Miss Bupau and Ms Watts Item I give and bequeth my Japan India cabinet to the said Harry Dawkins the Elder and desire the same may be sent to his plantation called [epäselvää]. Item I give and bequeth my

Kavvikannu kiinalaista posliinia, 1700-luvun alkupuolen tyyppiä. Kiina. TMM 8690. Turun museokeskus/Martti Pubakka.

lusi muistaa ystäviään ja sukulaisiaan eri esineillä. Testamentillaan hän muun muassa lahjoitti kellon, astiastonsa sekä huonekalujaan ystävilleen. Kello, posliiniesineet sekä aasialaista alkuperää tai tyyliä imitoivat huonekalut olivat kaikki esineitä, jotka yleistyivät Euroopassa 1700-luvulla ja ne voidaan, aivan kuten Elizabeth Johnsonin soitin, nähdä osana hienostunutta kulttuuria. Testamentissa mainittu kello on kiinnostava. Kuten monet muut esineet, kellot yleistyivät 1700-luvulla – seikka, jota on selitetty monella eri tavalla. Ajan tiedostaminen on nähty tärkeäksi uuden työtavan levitessä tehtaiden tulon jälkeen. Kellot merkitsivät arvovaltaa, ja ihminen, joka omisti kellon, ilmaisi muille olevansa seurallinen ja halukas seuraamaan aikaansa ja vallitsevaa muotia.³⁹

Toinen esimerkki kellosta löytyy Jamaikan kaakkosisosasta, St Cathrinen seurakuntaan kuuluneen Elisabeth Kersey'n testamentista vuodelta 1776. Hän lahjoitti tyttärelleen kultaisen repeteerikellonsa. Tämän tyyppiset kellot olivat 1700-luvulla harvinaisia sekä kallisarvoisia. Kellon erikoisuus oli,

että nuppia painamalla se löi tarkan ajan, oikein hienoissa malleissa jopa minuutin tarkkuudella. Nämä kellot olivat käytännöllisiä esimerkiksi yön pimeydessä, kun kellon taulua ei näkynyt. Testamentissaan Elizabeth Kersey lahjoitti myös siskolleen parhaan vaununsa sekä siihen kuuluvat hevoset. Jamaikalla asuvat hienostuneet naiset kävelivät harvoin siirtyessään paikasta toiseen.⁴⁰

On sanottu, että merkittävin muutos kuluttajien ostoskäyttäytymisessä varhaismodernina aikakautena oli se, että monet eieurooppalaista alkuperää olevat tuotteet tulivat niin nopeasti suosituiksi eurooppalaisten ja siirtomaiden asukkaiden keskuudessa.⁴¹ Aasiasta peräisin olevia tuotteita arvostettiin, ja niistä oli suuri kysyntä useastakin syystä. Eksoottisten ja vieraiden tuotteiden kiinnostusta lisäsivät taustalla olevat valmistusprosessit ja sellaiset materiaalit, kuviot ja värit, joita Euroopassa ei tähän aikaan valmistettu. Perinteisesti Aasiasta oli tuotu silkkikangasta. 1700- ja 1800-luvulla kankaat saivat seuraa muista tuotteista porseliinin ja lakkapintaisten tuotteiden suosion kasvaessa. Yksi esimerkki tästä on Prudence Mooren testamentissa mainittu aasialainen kaappi. Lakkapintaisten kaapit kuuluivat 1700-luvulla ylellisyystavaroihin. Useimmat tällaisista kaapeista oli varustettu kahdella ovelle, jonka takaa paljastui useita pieniä laatikoita. Pieni kaappi asetettiin jalustalle, ja sitä käytettiin eksoottisen porseliinin ja muiden tuontitavaroiden esittelyyn.⁴²

Watch and all my Jewells unto the said Susannah Jane Moore Item I give and bequeath my silver earrings and small silver Sautee pan to my beloved cousin Mrs Sarah Rodon Item I desire my Executors will purchase and present [– –] a Mourning Ring the value of one Guinea to each of them in token of my Esteem for those my worthy friends'. Will of Prudence Moore, The National Archives, Kew, England, PROB 11/999.

39. C. A Baily (2003) *The Birth of the Modern World: 1780–1914*, Oxford: Blackwell Publishing, 17; Styles (2007) 100.

40. Will of Elizabeth Kersey, The National Archives, Kew, England, PROB 11/1040; Mair (2006) 113.

41. Carole Shammas (1994) 'Changes in English and Anglo-American Consumption from 1550 to 1800', teoksessa John Brewer & Roy Porter (toim.), *Consumption and the World of Goods*, London: Routledge, 178.

42. Berg (2003) 224–230.

Vaatteet olivat, verrattuina useisiin muihin testamentteissa mainittuihin tavaroihin, vähemmän kestäviä. Ne kuuluivat käytössä ja pesussa, ja niitä jouduttiin usein korjaamaan sekä muokkaamaan käyttäjän tai muodin mukaan. Tästä huolimatta erinäiset vaatekappaleet olivat huomattava osa monen naisen omaisuutta. Naisten testamentteissa on usein kyse eri kankaista valmistetuista vaatteista ja muista tekstiileistä. Sara Drury'n testamentissa vuodelta 1703 mainittu omaisuus koostui yhdestä orjasta sekä vaatteista.⁴³

Varhaismodernin ajan lisääntynyt kaupankäynti toikin mukanaan eurooppalaisille uusia kankaita. Intiasta tuotua puuvillakangasta jälleenviettiin moneen paikkaan Eurooppaan, Amerikkaan ja Länsi-Afrikkaan. Jo 1600-luvun lopussa intialaisesta puuvillasta oli tullut tuttu kangas monelle englantilaiselle. Jamaikan lämpimässä ilmastossa puuvilla oli käytännöllinen, viileä ja nopeasti kuivuva raaka-aine. Kangasta käytettiin sekä vaatteissa että asuntojen sisustuksissa. Kankaat olivat halpoja ja usein kauniisti koristeltuja, joko painetuin tai maalatuin kuvioin.⁴⁴

Kangaslaatuojen väliset erot ja statukset näkyivät siinä, mitkä kankaat katsottiin sopiviksi eri asemissa oleville ihmisille. 1700-luvun vilkas keskustelu muuttuneesta kulkuskäyttäytymisestä koski juuri sitä, että alempiin luokkiin kuuluvat pukeutuivat hienommin kuin heidän kuului. Ahkerimmat kriitikot peräänkuuluttivat jopa vanhojen ylellisyyslakien palauttamista epäkohdan korjaamiseksi. Käsitkset sopivasta pukeutumisesta näkyivät myös testamentteissa. Ann Jane Hallin testamentissa vuodelta 1786 on tarkasti mainittu palvelusnaiselle sopivat arkivaatteet sekä muut arkiset pellavateksiilit. Loput vaatteistaan sekä muun omaisuutensa Ann Jane Hall lahjoitti lapsilleen.⁴⁵

Kingstonissa asuva Charity Harry kirjoitti testamenttinsa vuonna 1793. Hänen testamenttinsa on erityisen kiinnostava tarkkuutensa takia. Testamentissa mainittujen tavaroiden avulla saisi sisustettua mukavan ja 1700-luvun muotia seuraavan kodin. Charity Harrylla oli pieni pyöreä pöytä teen juon-

Sinikuvioinen lautanen, teekuppi ja vati kiinalaista posliinia. Kaksi teerasiaa, emaloitua kuparia. Kiina 1700-luku. TMM 6856, TMM 16179. Turun museokeskus/Martti Puhakka.

tia varten, damasti- ja puuvillapöytäliinoja sekä lautasliinoja, kynttilänjalkoja, porsliinisia teekuppeja ja lautasia sekä hopealusikoita ja hopeiset pihdit sokeria varten.⁴⁶ Teen juontiin liittyi paljon muutakin kuin virkistäytymistä, sillä teekutsujen pitäminen oli tärkeä osa keski- sekä yläluokan elämää. Ne yhdistettiin hienostuneeseen elämäntyyliin, kaupantekoon sekä älykkääseen keskusteluun.⁴⁷ Teen juontiin liittyvät tarvikkeet olivat siten välttämättömyys hienostuneissa talouksissa, mikä oli syy siihen, että naiset ostivat hopeisia lusikoita ja sokeripihtejä sekä kermakkoja, teekannuja ja posliiniasiastoja.

Charity Harryn testamentissa mainittiin myös, että hänen kotinsa seiniä koristivat Englannin kartta ja hänen tyttärensä tekemä maisemataulu. Hänen makuuhuoneessaan

43. "I give devise and bequeth to my good ffriend Cornelius Peterson and Anne Peterson his wife of the parish aforesaid all my wearing Apparel both Linnen and Wollen." Will of Sara Drury, The National Archives, Kew, England, PROB 11/489.

44. Styles (2007) 112.

45. Styles (2007) 184; Will of Ann Jane Hall, The National Archives, Kew, England, PROB 11/1311.

46. Will of Charity Harry, The National Archives, Kew, England, PROB 11/1247.

47. Berg (2005) 230.

oli toinen taulu, joka esitti hänen tyttärtään.⁴⁸ Taulut ja kartta viittaavat hienostuneisuuteen, ja useimmista yläluokan kodeista löytyi 1700-luvulla tauluja. Miesten harrastuksiin kuului kerätä kuvia matkoiltaan, ja naiset olivat puolestaan kiinnostuneita ystäviä, sukulaisia sekä maisemia esittävistä maalauksista. 1700-luvun lisääntynyt kauppa koski siis myös taidetta. Hintojen alennuttua kuvia alettiin ripustaa myös köyhempien kotien seinille. Myös kartat yleistyivät lisääntyneen matkustamisen ja tietämyksen vuoksi.⁴⁹

Testamentin tekijät antoivat pieniä muistoesineitä kuten koruja ystävilleen ja sukulaisilleen. Vaihtoehtoisesti he lahjoittivat rahaa, esimerkiksi sormusta varten, muistoksi hyvästä suhteestaan vastaanottajaan. Vuonna 1787 Sarah Lopes Torres kirjoitti testamentissaan antavansa tyttärelleen huomattavan rahasumman ”sormuksen ostamista varten osoituksena rakkaudestani ja arvonannostani häntä kohtaan”. Myös pojalleen hän antoi saman rahamäärän sormusta varten ”osoituksena rakkaudestani häntä kohtaan ja kiitokseksi hänen kuuliaisesta ja hellästä huolenpidostaan”.⁵⁰ Sisustukseen liittyvän omaisuuden lisäksi jo aikaisemmin mainittu Charity Harry lahjoitti testamentissaan muutaman hyvin henkilökohtaisen muistoesineen. Hän antoi ystävilleen koruja, kultaisen medaljongin ja rintaneulan, jotka molemmat sisälsivät hänen tyttärensä hiuksia. Sisarelleen hän testamenttasi kultaisen granaatti-sormuksen, joka oli muistoheidän äidiltään.⁵¹

Korut, kuten myös testamenteissa mainitut pöytä- ja lautasliinat, oli usein merkitty nimikirjaimin. Varakas leski Esther Mendes Monsanto lahjoitti testamentissaan vuonna 1794 tyttärelleen kaiken omistamansa hopean, joka oli merkitty kirjaimilla S.M.M. Merkitsemällä omaisuutensa nimikirjaimilla tai suvun vaakunalla naiset olivat tehneet omaisuudestaan henkilökohtaisemman valmiina ostettujen joukkotuotetuiden tavaroiden yleistyessä. Perintökalleuksien siirtyessä sukupolvelta toiselle ne muistuttivat suvun historiasta ja vahvistivat sukulaissuhteita. Hopeaesineisiin kaiverretut tai lakanaan kirjaillut nimikirjaimet toisin sanoen veivät

kyseisen tavarain pois markkinoilta ja tekivät siitä muistoesineen. Tutkimissani testamenteissa naiset mainitsivat sukulaisia ja ystäviä, joille he halusivat lahjoittaa muistoesineitä monessa eri paikassa Atlantin molemmin puolin. Siirtolaisille testamenteista tuli näin keino vahvistaa perheiden ja sukujen siteitä Atlantin yli.⁵²

Testamentin tekijät lahjoittivat usein myös rahaa tai ohjeistivat jälkeensä jääneet omaisensa myymään osan perinnöstä saadakseen käteistä. Tämän lisäksi useilla testamenteissa mainituilla tavaroilla oli suuri merkitys taloudellisen turvallisuuden takajina. Vaikka esineiden päätehtävä oli muistuttaa saajaa sukulaisuudesta tai ystävyyydestä, vaatteet, kellot, hopealusikat, korut ja kirjat oli mahdollista tarpeen vaatiessa myydä tai pantata. Testamenteilla jaetut tavarat takasivat taloudellisen turvallisuuden ainakin hetkeksi vaikeiden aikojen koittaessa.⁵³

Siirtolaisnaisten kulutuskulttuuri

Jamaikalaisten naisten testamentit 1700-luvulta kertovat usein hämmästyttävänkin paljon yksittäisten naisten kulutuksesta. Tutkimissani testamenteissa mainittiin monenlaista omaisuutta, kelloja, huonekaluja, posliinia, hopea-aterimia, koruja sekä vaatteita. Testamenttien perusteella voi tehdä

48. Will of Charity Harry, The National Archives, Kew, England, PROB 11/1247.

49. Brewer (1997) 205; Bernard L. Herman ”Tabeltop Conversations: Material Culture and Everyday Life in the Eighteenth-Century Atlantic World”, John Styles & Amanda Vickery (toim.) *Gender Taste and Material Culture in Britain and North America 1700–1830*, Studies in British Art 17 New Haven: Yale University Press, 50.

50. ”The sum of fifty pounds Current Money aforesaid to purchase a Ring as a token of my affection and regard for her.”[...]”as a token of my affection for him and in acknowledgement of his dutiful and tender attention to me Will of Sarah Torres, The National Archives, Kew, England, PROB 11/1159.

51. Will of Charity Harry, The National Archives, Kew, England, PROB 11/1247.

52. Will of Esther Mendes Monsanto, The National Archives, Kew, England, PROB 11/1266; Kaj Ilmola (2007) *Johan on markkinat. Kulutuksen sosiologista tarkastelua* Tampere: Vastapaino, 73–74.

53. Pointon (1997) 35.

johtopäätöksiä niitä tehneiden naisten omaisuudesta, perheen asemasta sekä suvun historiasta.

Kulutuksesta kiinnostuneelle historioitsijalle testamenteissa mainitut esineet, vaikkakin kuinka pienet ja vähänarvoiset, paljastavat tietoja muodin vaihtelusta sekä siitä, miten hienostunutta elämää testamentin tekijä vietti. Monet henkilökohtaiset esineet kuten nimikirjaimilla varustellut kirjat

tai korut kertovat myös testamentin tekijän luonteesta, kiinnostuksista sekä hänen suhteistaan muihin ihmisiin.

Testamenteissa mainittu omaisuus osoittaa, että Jamaikalla asuvat vapaat naiset elivät saaren kaukaisesta sijainnista huolimatta samaa aineellista kulttuuria kuin heidän sukulaisensa ja ystävänsä valtameren takana. ■